

ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՌԵԺԻՄՆԵՐԻ ՆՈՐՄԱՏԻՎ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՄԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԵԳՈՐ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Տվյալ գիտական հոդվածում հանգամանորեն քննարկվում են իրավական ռեժիմների օրենսդրական ամրագրման էությունն ու տվյալ գործընթացից բխող հիմնախնդիրները:

Բանալի բառեր – իրավական ռեժիմ, նորմատիվ-իրավական ակտ, սահմանադրություն, օրենքներ, իրավունքներ, անձ, կարգավորիչ լիազորություն:

Իրավական ռեժիմներն իրենց ամրագրումն են ստանում տարբեր նորմատիվ-իրավական ակտերում: Սահմանադրությունն ու օրենքներն այն հիմնարար նորմատիվ-իրավական ակտերն են, որոնցում ամրագրված են իրավական ռեժիմները: Ավելին, վերոնշյալ փաստաթղթերում իրավական ռեժիմները մանրամասնորեն կանոնակարգված են և հիմնավորում են այն սկզբունքները, որոնք պարունակում են ռեժիմային պահանջների խախտման դեպքում իրավաբանական պատասխանատվություն¹:

Իրավական ռեժիմները պարունակում են իրավակարգավորիչ լիազորություններ և այլ իրավաբանորեն նշանակալի գործողություններ: Իրավական ռեժիմի նպատակն է կարգավորել հասարակական հարաբերությունները հատուկ իրավական կարգավորման եղանակով: Միննույն ժամանակ իրավունքի ընդհանուր տեսությունում նպատակ և միջոց կատեգորիաներն իրավաբան գիտնականների կողմից դիտարկվում են որպես փոխկապակցված երևույթներ, իսկ երբեմն էլ՝ որպես հոմանիշներ: Իր հերթին փիլիսոփայության մեջ նպատակն արդյունքի ակնկալումն է գիտակցության մեջ, որը ձեռք բերելու համար կատարվում են գործողություններ: Նպատակը, արտահայտելով մարդկային գիտակցության ակտիվ կողմը, պետք է գործի շրջակա միջավայրի օբյեկտիվ օրենքներին, ինչպես նաև սուբյեկտի իրական հնարավորություններին համապատասխան: Այսպես, Դ.Ա. Քերիմովը նշում է, որ նպատակը՝ որպես փիլիսոփայական կատեգորիա, հիմք է իրավունքի բնույթի ճանաչման,

¹ Տե՛ս **Оксамытный В. В.** Общая теория государства и права. Москва, 2011, стр. 419-420:

նրա ստեղծման ու իրականացման գործընթացի զարգացման ու կատարելագործման համար²:

Հարկ է նշել, որ իրավաբանական գրականության մեջ իրավական ռեժիմների ուսումնասիրությունը կարևորվում է մի շարք պատճառներով: Նախ՝ հնարավորություն է առաջանում մանրակրկիտ հետազոտության ենթարկելու դիտարկվող երևույթի տեղն ու դերը իրավական կարգավորման համակարգում: Երկրորդ՝ գիտակցել իրավունքի սուբյեկտների համար հասարակական հարաբերությունների ռեժիմային կարգավորման արժեքի նշանակությունը:

Հատկանշական է, որ իրավական ռեժիմի նպատակը կարելի է սահմանել որպես պետության կողմից առաջարկված կամ ամրագրված որոշակի սոցիալական երևույթի կատարյալ մոդել, որը ձեռք է բերվում իրավական միջոցների իրականացման շնորհիվ:

Չնայած այն հանգամանքին, որ իրավական ռեժիմների նպատակները տարաբնույթ են, սակայն, ընդհանուր առմամբ, դրանք բոլորը համախմբված են հասարակական հարաբերությունների օպտիմալ կարգավորման, արգելքների հաղթահարման, իրավաչափ գործողությունների համար իրավական ռեժիմների սահմանման շուրջ: Այս առումով անհրաժեշտ է նշել, որ իրավական ռեժիմների գործառույթները՝ որպես իրավունքի ազդեցության որոշակի ուղղություններ, սահմանվում են նպատակներով, որոնցից են՝ կազմակերպել որոշակի հասարակական հարաբերություններ, ավելացնել իրավունքի օգտակարության գործակիցը, կատարելագործել իրավական կարգավորման մեխանիզմները և այլն:

Հարկ է նշել, որ իրավական ռեժիմների նպատակները սահմանված են նորմատիվ-իրավական ակտերում և հիմք են տվյալ իրավական ակտի ընդունման, փոփոխման և գործողության դադարեցման համար:

Ինչ վերաբերում է իրավունքի ճյուղային իրավական ռեժիմներին, ապա այստեղ համաիրավական ռեժիմների նպատակային արտադրիչը սահմանվում է իրավական կարգավորման առարկայով, մեթոդով իրավունքի այս կամ այն ճյուղի իրավական կարգավորման տիպով: Այսպես, վարչական-իրավական ռեժիմները կարելի է դասակարգել 3 խմբի:

Առաջին խումբն ընդգրկում է վարչաիրավական ռեժիմներ որոշակի

² См. **Керимов Д. А.** Методология права: предмет, функции, проблемы философии права. 4-е изд. Москва, 2008, стр. 459-461:

պետահրավական վիճակների համար: Երկրորդ խումբը ներառում է գործառնական վարչական-իրավական ռեժիմներ, որոնք կոչված են ապահովելու կառավարման գործառույթները և գործունեության բնագավառները՝ հարկային, բնապահպանական և այլն: Իր հերթին ռեժիմների երրորդ խմբում ընդգրկված են օրինականացնող ռեժիմները, որոնք վերաբերում են ինչպես ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կարգավիճակին, այնպես էլ վերջիններիս գործունեության տեսակների վերաբերյալ նորմատիվ պահանջների կանոնակարգին: Հետևաբար՝ ակնհայտ է, որ վարչական-իրավական ռեժիմների նպատակները պայմանավորված են պետական իշխանության կառավարման նպատակներով:

Վարչական-իրավական ռեժիմների ընդհանուր նպատակն ու հիմնական նշանակությունը կառավարման բնագավառում օրինականության, քաղաքացիների իրավունքների և օրինական շահերի ապահովումն է: Իր հերթին իրավաբանական կարգավորումն ընդգրկում է ազդեցության ժամկետն ու գործողությունը, իրավական ազդեցության օբյեկտները, դրդապատճառների ու սահմանափակումների հարաբերակցությունը, ռեժիմային պահանջների խախտման իրավաբանական պատասխանատվությունը և այլն: Կանոնակարգման հատուկ կարգը իրավական ռեժիմների թույլատրելիությունների ու արգելքների, դրական պարտականությունների և առաջարկների, դրդապատճառների ու սահմանափակումների հատուկ եղանակով սահմանումն է: Հենց թույլատրությունների, արգելքների ու դրական պարտականությունների յուրահատուկ համակցության դեպքում ստեղծվում է կանոնակարգման հատուկ ռեժիմ: Այս խնդրի շուրջ Մ.Մ. Սուլտիզովը նշում է. «Իրավական ռեժիմի շրջանակներում արտացոլվում են իրավական կարգավորման տարբեր միջոցները, բայց յուրաքանչյուր ռեժիմում կարող են սահմանվել ինչպես գերակա, այնպես էլ երկրորդական միջոցներ, որոնք ստեղծում են իրավական կարգավորման հատուկ ուղղություն կամ անհրաժեշտ կարգավորվածություն»³:

Կախված իրավական ռեժիմում գերիշխող իրավական միջոցների տեսակներից՝ կարելի է տարբերակել սուբյեկտների համար առավելություններ ստեղծող կամ վերջիններիս իրավունքները սահմանափակող ռեժիմներ: Ակնհայտ է, որ այն իրավական ռեժիմները, որոնք տրամադրում են առավելություններ սուբյեկտների իրավունքների և օրինական շահերի իրականացման

³ См. Султыгов М. М. Конституционно-правовой режим ограничения государственной власти. Дисс. докт. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2005, стр. 51-52:

համար, ստեղծում են դրանց իրականացման համար բարենպաստ պայմաններ:

Իրավական ռեժիմների համակարգային բնույթը՝ որպես բնութագրական հատկանիշ, արտացոլվում է նրանում, որ իրավական ռեժիմը, լինելով իրավական կարգավորման համակարգի գործիք, ինքնին կազմված է ենթահամակարգերից, որոնք բնութագրվում են իրավական ամբողջականությամբ:

Հարկ է նշել, որ համակարգային մոտեցման շրջանակներում ծագած խնդիրների հանդեպ ուշադրությունը պայմանավորված է արդի հասարակական պրակտիկայի բարդեցված խնդիրներով:

СУЩНОСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМА

ЕГОР КАРАПЕТЯН

В данной научной статье подробно рассматриваются сущность законодательного закрепления правовых режимов и проблемы вытекающие из данного процесса.

Ключевые слова – правовой режим, нормативно-правовой акт, конституция, законы, права, человек, регулятивные полномочия.

HEAD OF THE TRAFFIC POLICE, POLICE COLONEL

YEGOR KARAPETYAN

In this scientific article, the essence of legislative consolidation of legal regimes and the issues emerging from their given process are in detail discussed.

Key words – A legal regime, normative-legal act, constitution, laws, rights, human being, regulatory authority.